

*До разової спеціалізованої вченої  
ради Національного університету  
«Одеська юридична академія»*

## **РЕЦЕНЗІЯ**

**рецензента, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» Пожара Вадима Георгійовича на дисертацію Ковиршина Віктора Володимировича «Здійснення кримінального провадження щодо адвоката», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»**

**Актуальність теми дослідження** визначається необхідністю узгодження ефективного розслідування, розгляду та вирішення кримінальних правопорушень із незалежністю адвокатури, конфіденційністю правничої допомоги та правами клієнтів, відомості про яких можуть опинитися в розпорядженні сторони обвинувачення. Обґрунтованим є вихідне положення автора про функціональне призначення спеціальних гарантій. Їх установлення пов'язане із захистом належного здійснення адвокатської діяльності, а не з наданням особистої недоторканності представникам професії. Особливого значення це набуває під час вилучення документів та електронних носіїв, які можуть одночасно містити докази кримінального правопорушення й конфіденційну інформацію щодо інших клієнтів.

Незважаючи на наявність законодавчих гарантій, практика здійснення кримінальних проваджень щодо адвокатів в Україні й дотепер супроводжується численними проблемами та нормативними колізіями. Розбіжності між положеннями КПК України та спеціального законодавства про адвокатуру зумовлюють неоднозначність тлумачення обсягу адвокатської таємниці та меж допустимого втручання у професійну діяльність захисника. Потреба в імплементації міжнародних стандартів і практики ЄСПЛ у вітчизняне

кримінальне судочинство додатково актуалізує пошук шляхів удосконалення порядку притягнення адвокатів до кримінальної відповідальності.

До того ж, незважаючи на окрему увагу наукової спільноти до специфіки здійснення кримінального провадження щодо адвоката взагалі, у сучасній правовій доктрині відсутні комплексні наукові дослідження, присвячені системному аналізу особливостей здійснення кримінального провадження щодо адвоката, що й зумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

### **Наукова обґрунтованість представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.**

Аналіз тексту дисертації та висновків до роботи дає підстави стверджувати, що автором вирішено поставлені перед ним завдання та досягнена мета дослідження, а саме – теоретичне обґрунтування та розроблення концептуальних засад диференціації кримінальної процесуальної форми у провадженнях щодо адвоката як спеціального суб'єкта, а також формування на цій основі науково підкріплених пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики для забезпечення незалежності адвокатської діяльності та захисту адвокатської таємниці.

Досягнення мети було би неможливим без використання необхідної методологічної бази. Зокрема, за допомогою діалектичного методу визначено динаміку розвитку кримінальної процесуальної форми та її трансформації в «інтегративний правовий режим здійснення кримінальної процесуальної діяльності». Системно-структурний метод використано для визначення ознак кримінальної процесуальної форми як системи (режимності, статусної зумовленості, ієрархічності тощо), де умови та гарантії діють у нерозривному комплексі. Також за допомогою цього методу виокремлено етапи «двоетапної легітимації» статусу адвоката – інституційний та верифікаційний. Порівняльно-правовий метод став основою для аналізу міжнародних стандартів та практики ЄСПЛ, що дозволило імплементувати міжнародний досвід у вітчизняне

законодавство. Формально-юридичний (догматичний) метод застосовувався під час аналізу норм КПК України (зокрема ст.ст. 161, 162, 236, 481) та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» для виявлення термінологічних розбіжностей та правових колізій у питаннях адвокатської таємниці та суб'єктів повідомлення про підозру. Метод моделювання використано для розробки нових процесуальних алгоритмів та редакцій законодавчих норм, зокрема моделі «судової фільтрації» вилучених у адвоката матеріалів (ст. 236-1 КПК України) та стандарту «кваліфікованої обґрунтованості підозри». Герменевтичний метод дозволив глибше розкрити зміст оціночних категорій, таких як «завчасно» (щодо повідомлення Ради адвокатів), «обґрунтована підозра» та предметне наповнення «адвокатської таємниці». Метод правового прогнозування застосовано для обґрунтування пропозицій щодо внесення змін до КПК України (ст.ст. 87, 162, 184, 193, 233, 236, 481), спрямованих на посилення гарантій адвокатської діяльності та запобігання зловживанням з боку сторони обвинувачення.

**Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.**

У дисертаційному дослідженні вперше було виокремлено та науково обґрунтовано існування стандарту «кваліфікованої обґрунтованої підозри» щодо адвоката, під якою слід розуміти особливий стандарт кримінального процесуального доказування, який полягає у встановленні сукупності об'єктивних даних, що не лише вказують на ймовірність причетності особи до злочину, а й змістовно спростовують професійний характер інкримінованих діянь.

Автором викладено наукову позицію про необхідність запровадження спеціальної процедури «сортювання» (sifting) матеріалів, вилучених у адвоката під час обшуку, які можуть містити адвокатську таємницю, відповідно до якої вилучені речі і документи опечатуються під час проведення обшуку без ознайомлення з їх змістом та передаються слідчому судді для одноосібного

вирішення питання про можливість доступу до них стороною обвинувачення за участю самого адвоката.

Дисертант також аргументував твердження про функціональне обґрунтування гарантій адвоката. Автор пов'язує їх із незалежністю професійної діяльності, конфіденційністю відносин із клієнтом та забезпеченням правничої допомоги. Ця належна вихідна позиція - посилений захист адвоката, має пояснюватися суспільним призначенням його діяльності, а адвокатська таємниця є фундаментом права клієнта на правничу допомогу.

Позитивним моментом є також пропозиція автора щодо попередньої судової фільтрації вилучених матеріалів. На С. 80–83 роботи сформульовано механізм, за якого сторона обвинувачення не повинна ознайомлюватися зі спірними матеріалами до вирішення питання про адвокатську таємницю. Він спрямований на запобігання шкоді, яку вже неможливо повністю усунути подальшим визнанням доказу недопустимим.

Особливо слід відміти науково обґрунтовану увагу автора до конкретних проблем правозастосування. Розглянуто статус адвоката після зупинення діяльності, повноваження виконувачів обов'язків керівників прокуратур, завчасність повідомлення ради адвокатів, підтвердження робочого місця, доступ до цифрових носіїв. Автор наводить протилежні судові позиції та окремі думки суддів, що дає матеріал для наукової дискусії.

Також позитивно слід оцінити і наведенні автором пропозиції щодо удосконалення діючого законодавства в цій сфері. Порівняльна таблиця на С. 198–202 дозволяє перевірити, як саме авторський задум працюватиме в законодавстві. Для прикладного кримінального процесуального дослідження це безумовно перевага, хоча сама перевірка таблиці виявляє певні недоліки.

### **Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.**

Дисертаційне дослідження характеризується продуманим планом та змістом, в основному науково коректними та вичерпними висновками.

Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, що включають 7 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (169 найменувань) та 3 додатків.

Загальний обсяг дисертації становить 205 сторінок, із них обсяг основного тексту - 172 сторінки, три додатка розміщені на 11 сторінках.

Аналіз висновків роботи свідчить, що вони є самостійним здобутком автора, повністю кореспондуються із системою поставлених у дослідженні завдань та відображають досягнення мети дисертаційного дослідження. Слід окремо відмітити високий рівень аналітичної роботи із судовими рішеннями, в тому числі з практикою Вищого антикорупційного суду та Верховного Суду, а також ЄСПЛ.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам і стандартам.

Дисертація написана грамотною мовою, науковий стиль роботи витримано. Здобувач Ковиршин В.В. на високому рівні продемонстрував свої здібності до наукового пошуку, вміння коректно вести наукову дискусію та аргументувати власну позицію, а також повністю оволодів методологією наукової діяльності. Усі завдання, які ставив перед собою дисертант для досягнення поставленої мети є вирішеними.

Основні положення дисертаційного дослідження відображені у 5 публікаціях, у тому числі у 3 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також 2 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

**Теоретична та практична значимість результатів дисертаційного дослідження** полягає в тому, що сформульовані у дисертації висновки можуть бути використані в: а) науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень теоретичних проблем диференціації кримінальної процесуальної форми та її функціонування як інтегративного правового режиму; розроблення доктринальних засад функціонального імунітету адвоката та механізмів захисту адвокатської таємниці у кримінальному провадженні; б) правотворчій діяльності – для удосконалення нормативної регламентації особливого порядку здійснення кримінального провадження щодо адвокатів (Глава 37 КПК України) та гармонізації норм КПК із ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; впровадження у кримінальне процесуальне законодавство

спеціальної процедури «сортування» (sifting) вилучених у адвоката матеріалів тощо; в) правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності у застосуванні положень кримінального процесуального законодавства під час повідомлення адвокату про підозру на основі стандарту «кваліфікованої обґрунтованості»; при вирішенні слідчими суддями питань про надання тимчасового доступу до речей і документів адвоката з урахуванням презумпції конфіденційності відомостей, що знаходяться у адвоката; для запобігання порушенням прав при затриманні адвокатів та визнання доказів недопустимими у разі ігнорування їхнього спеціального статусу; г) навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Кримінальний процес», а також спеціальних курсів «Сучасні проблеми кримінального та кримінально-процесуального права», «Актуальні питання сучасного кримінального провадження» (Акт впровадження Національного університету «Одеська юридична академія» від 10 серпня 2026 року).

**Відсутність порушень академічної доброчесності.** У дисертаційному дослідженні Ковиршина В.В. текстових запозичень без посилання на першоджерело НЕ виявлено. Академічний текст можна вважати оригінальною авторською розвідкою у важливій для кримінальної процесуальної доктрини та правозастосовної діяльності царині - здійснення кримінального провадження щодо адвоката.

**Щодо відсутності реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача та/або його наукового керівника.** Я, Пожар Вадим Георгійович підтверджую, що не маю реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувача Ковиршина Віктора Володимировича, та його наукового керівника Підгородинської Анастасії Вікторівни, та не є їх близькою особою.

**Щодо зауважень та питань, що вимагають додаткової аргументації.** Аналізуючи дане дисертаційне дослідження, у мене як у рецензента виникли наступні питання та зауваження:

1) Так, дисертант на С. 17–33 своєї роботи критикує визначення процесуальної форми через «сукупність» і «порядок», пропонуючи категорію

«правовий режим». Проте, на моє глибоке переконання, поняття «сукупності» не виключає її системності, а «правовий режим», в свою чергу, також характеризується певним порядком регулювання. Тому необхідно показати, яку саме пізнавальну проблему розв'язує запропонована заміна та які юридично значущі наслідки з неї випливають?

2) Перспективна, на мій погляд, процедура попереднього судового відбору матеріалів, які можуть містити адвокатську таємницю, потребує завершення процесуального механізму (С. 80–83). Задля його ефективного функціонування необхідно було б запропонувати врегулювати роботу зі змішаними електронними масивами, участь технічного спеціаліста, межі ознайомлення учасників зі змістом матеріалів, порядок їх зберігання та наслідки порушення строків звернення до суду. Особливої уваги потребує захист відомостей клієнтів, які не беруть участі у відповідному провадженні. Слід також визначити можливість оскарження рішення до фактичного розкриття інформації стороні обвинувачення та належний захист за відсутності адвоката. Після ознайомлення з конфіденційним змістом наступне визнання дій незаконними вже не відновлює таємниці. Тому саме запобіжні гарантії визначатимуть ефективність запропонованої моделі.

3) Деякі пропозиції автора потребують уточнення та додаткового обґрунтування. Так, запропоноване автором включення неповідомлення органу адвокатського самоврядування до ст. 87 КПК України (С. 127) потребує пояснення причинного зв'язку між порушенням і конкретним доказом. Необхідно визначити, які саме докази та за яких умов мають визнаватися недопустимими, інакше це перетвориться або на гасло, або створить підґрунтя для зловживання правом. Включення до редакції ч. 3 ст. 233 КПК України обов'язку повідомляти адвокатське самоврядування пов'язано з обшуком житла чи іншого володіння «особи», без вказівки на її адвокатський статус (С. 155, 199), поширює спеціальну вимогу на невизначене коло обшуків.

Проте вказані питання мають дискусійний, доповнюючий характер та в цілому не знижують якість виконаної роботи.

**Загальний висновок.** Таким чином, викладене вище дозволяє вважати, що дисертаційне дослідження **КОВИРШИНА Віктора Володимировича «Здійснення кримінального провадження щодо адвоката»**, є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. (зі змінами), а її автор на основі публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 - «Право» за спеціальністю 081 – «Право».

**Рецензент:**  
**кандидат юридичних наук, доцент,**  
**доцент кафедри кримінального процесу**  
**Національного університету**  
**«Одеська юридична академія»**

**Вадим ПОЖАР**